

Licht aan het einde van de Euro-tunnel?

Het vervolgerhaal van de EMU en de Euro

Dirk Van Evercooren

Medewerker bij de economische studiedienst van het ABVV

Geen enkele (te voorziene) gebeurtenis zal tussen nu en het jaar 2002 een zo dramatische impact hebben op de Europese bevolkingen als de introductie van de Euro, de Europese eenheidsmunt. Als die eenheidsmunt er tenminste komt in 1999. Beiden, zowel de datum als het feit op zich, zijn immers niet met volledige zekerheid verworven. Als principieel voorstander van deze eenheidsmunt wil ik er zelfs mijn eigen geld niet op verwedden dat ze er komt. Zelden immers is een beleidsrealisatie - die nochtans kristalhelder in de wettelijke teksten (het Verdrag van Maastricht) ingeschreven werd - met zoveel vraagtekens omgeven, relatief kort voor ze uitgevoerd moet worden.

Er is iets raars aan de hand met de Euro: waarom probeert men een essentieel politieke maatregel te verkopen op zijn vermoede economische verdiensten? Want in zijn huidige vorm (zoals voorzien in het Verdrag) zal de eenheidsmunt het huidige economische (en het toekomstige monetaire) Europa hoogstens consolideren, niet vooruithelpen. Om dit feit correct in te zien, moeten we een onderscheid maken tussen de Europese Economische en Monetaire Unie (EMU) en de Eenheidsmunt, de Euro. Het realiseren van een monetaire unie - of preciezer: het laten ingaan van de derde en laatste fase van de EMU in 1999 - is natuurlijk een zeer vergaande economische maatregel: het verhindert het gebruik van het devaluatiwapen als concurrentiemiddel, het ontnemt speculanten elke reden tot actie tegen de deelnemende munten, het schept een stabiel bedrijfsklimaat, het laat lagere rentetarieven toe, enz.

Een succesvolle invoering van de Euro - of preciezer: het omwisselen van de nationale mun-

ten tegen de Euro in het jaar 2002 - zal de economie niet beïnvloeden, op de technische aanpassingen die eruit voortvloeien na (denk maar aan allerlei met biljetten of muntstukken opererende automaten), maar het zal ontgensprekelijk Europa op politiek vlak doen groeien.

Het is precies hiervoor dat veel tegenstanders bang zijn: de nood aan coördinatie en convergentie op monetair, economisch, fiscaal, en wie weet zelfs sociaal vlak zal dermate hoog blijken dat politieke integratie een onvermijdelijk uitvloeisel van de monetaire unie vormt. In feite zijn voor- en tegenstanders het eens: ze gebruiken dezelfde argumenten, zij het in verschillende richtingen. Ze beseffen dat de monetaire unie en de eenheidsmunt niet op zichzelf kunnen staan. Het huidige Europa van de eenheidsmarkt is een economische vrijhandelszone, waar het merendeel van de obstakels die de handel in de weg stonden nu zijn opgeruimd. Tegelijkertijd is de beleidsruimte van de nationale regeringen ingekrompen, niet in de laatste plaats door de politieke wil om 'Europa' bij uitstek als terrein voor een sociaal-economisch beleid uit te roepen, niet altijd terecht. Belgische politici verschuilen zich in een aantal gevallen achter dit Europa-excuus om hun gebrek aan krachtdadigheid te verklaren of om een aantal (onpopulaire) beleidsdaden te kunnen stellen.

De eenheidsmarkt kan technisch gezien perfect op zich staan. De monetaire unie daarentegen vergt het (verder) afstaan van nationale soevereiniteit. Inzake het monetaire beleid, vanzelfsprekend, maar ook inzake de begrotingspolitiek, zoals afgesproken in de convergentiecriteria. Maar daarbovenop komen nog een heleboel beleidsdomeinen, waarin een 'cavalier seul-hou-

ding' de monetaire unie binnen de kortste keren onder druk zou zetten. De loonvorming vormt hiervan slechts het meest voor de hand liggende voorbeeld. Ook de fiscaliteit, de sociale zekerheid (als onderdeel van het Europese concept van overheidsfinanciën), de openbare dienstverlening, enz., zullen de directe en indirecte gevolgen van de monetaire unie ondergaan. Het zou demagogisch zijn dit te ontkennen. Het zou evenzeer demagogisch zijn te beweren dat deze integratie automatisch tot een progressief Europa van sociale vooruitgang zou leiden. De harmoniserende werking van de monetaire unie zal, gezien de huidige sociaal-economische visie en aanpak, evengoed leiden tot een verdere neerwaartse druk op de sociale situatie.

Ondertussen wordt de introductie van de Euro steeds meer een 'catch 22'-situatie: als Europa niet snel sociaal-economische successen begint te behalen, in de eerst plaats op het vlak van de strijd tegen de werkloosheid, zal de eenheidsmunt door de Euro-burgers verworpen worden. Ze zal immers, als enige zeer concreet resultaat van Europese integratie, symbool staan voor een Europa dat slechts uitzicht biedt op negatieve perspectieven voor zijn inwoners.

Maar anderzijds bevat de huidige gevolgde Europese EMU-strategie - waarvan de Euro het sluitstuk moet vormen - alle elementen om het werkloosheidsprobleem in zijn huidige dramatische proporties te laten voortbestaan. De combinatie van begrotingssanering met een politiek van een sterke munt en loonmatiging leidt immers tot een economische groei die onvoldoende is om de werkloosheid te verminderen. Deze slappe conjunctuur bemoeilijkt op zijn beurt de begrotingssanering, en de vicieuze cirkel is rond.

Ondertussen wordt de eenheidsmunt zelf als instrument van sociaal-economische vooruitgang naar voor geschoven. Het lijkt wel of de Euro een nieuwe licht aan het einde van een oude, overbekende tunnel is. Maar alleszins kan de Euro er niet tegen de wil van de Euro-burgers in komen. Over de resultaten van de intergouvernementele conferentie (IGC), die in maart van start gaat om het Verdrag van Maastricht te vervolledigen en waar nodig te herzien, zal in minstens 8 landen een referendum gehouden

moeten worden. Niet alleen zal geloofwaardige vooruitgang op het vlak van de eenheidsmunt deze beoordeling in sterke mate beïnvloeden, maar als de bevolkingen geen vertrouwen hebben in de operatie, zal dit tot massale 'ontsnappingspogingen' leiden, tot grote ontstentenis van het financieel-economische systeem. De weg naar de Euro zal dus door een aantal delicate gebeurtenissen doorkruist worden, zoals de IGC en de ratificatie van de besluiten ervan door de lidstaten.

De voorstanders van de Euro en de EMU kunnen zich aan één zaak optrekken: de Europese constructie is in zijn recentste incarnatie volledig een zaak op maat van de bedrijven geweest. Denken we maar aan de eenheidsmarkt, de harmonisatie van de fiscaliteit die beperkt bleef tot de terreinen van belang voor de bedrijven (vennootschapsbelasting en indirecte fiscaliteit), terwijl het Sociale Europa in het slop blijft. Enerzijds is de bedrijfswereld in Frankrijk, België, Nederland én Duitsland zich d.m.v. zeer dure strategische operaties al aan het voorbereiden op de invoering van de Euro. Anderzijds beginnen de industriëlen in het land waarmee de eenheidsmunt staat of valt, Duitsland, in te zien dat de EMU de enige 'halsband' is die de verdere stijging van de Deutsche Mark kan kortwieken. Voor de Duitse exporteurs is de harde muntpolitiek immers op lange termijn niet verdedigbaar als ze belangrijke concurrentie ondervinden vanuit (Europese) landen die hun wisselkoers als competitiviteitsinstrument inzetten. De Engelse banken en financiële instellingen zullen zich ook niet kunnen veroorloven dat het Verenigd Koninkrijk, ondanks zijn afgedwongen 'uitstapmogelijkheid', naast de EMU blijft, alle Tory-euro-scepticisme ten spijt. De rol van Londen als financieel centrum zou met een tot derderangsmunt verworpen Pond Sterling immers binnen de kortste keren uitgespeeld zijn.

En daarmee is ook het argument over de timing van de Euro-invoering aangesneden. De Duitse - en natuurlijk Nederlandse - pleidooien voor een strikt respect van de normen, strengere normen, normen ook na de invoering van de Euro, stabilisatiepakten, enz., enz., zijn immers evenzoveel redenen om te betwijfelen dat de

EMU er binnen de uitgetekende kalender komt. Maar ook in dit geval betekent uitstel afstel. De inspanningen die alle Europese landen (niet enkel degenen die in aanmerking komen voor de eerste toetreding en die de wil tot toetreding hebben gemanifesteerd) zich de laatste jaren getroost hebben, ons land op kop, kunnen immers niet volgehouden worden zonder concreet zicht op de finish. Het laten rollen van de convergentie-criteria-spielen door Duitse en Nederlandse beleidsverantwoordelijken moet dan ook in de eerste plaats als vertrouwens-building naar de geldmarkten toe bekeken worden.

Daarbij komt nog de vraag waarom de EMU nodig is. Als uitiem instrument van een socialistisch economisch beleid is de in Maastricht uitgetekende EMU niet in de wieg gelegd. Daarvoor zijn haar doelstellingen, instrumenten en procedures te veel een doorslag van het Bundesbankvoorbeeld. Blijft over: de politieke eenmaking die noodzakelijk is voor het overleven van de EMU (en er als het ware 'en stoemelings' mee doorgedrukt wordt) en de stabiliseringwerking op het vlak van de overheidsfinanciën. Door de koppige stelling dat de criteria, heel de criteria en niets dan de criteria het toelatingsexamen voor de EMU-aspiranten moet uitmaken, schieten de Duitsers ogenschijnlijk ook dit laatste doel af. De EMU zou precies het gedroomde instrument moeten vormen om landen als België, Nederland, Frankrijk, maar ook Zweden, toe te laten hun overheidsfinanciën verder te saneren op een sociaal en economisch beter verteerbare wijze.

De Euro wordt zonder twijfel het meest tastbare resultaat van de Europese eenmaking voor

de inwoners van de Europese Unie. Zeker nu met de gelijktijdige, maar voor het overige volledig los van elkaar staande, groeistimuleringsplannen van Duitsland en Frankrijk, de filosofie van het *Witboek* voor tewerkstelling, groei en competitiviteit van Jacques Delors definitief begraven zijn. De trans-Europese investeringswerken, waarvan het *Witboek* de taak had toevertrouwd om de Europese economie uit de recessie van 1993 te halen en tegelijk de infrastructuur te verbeteren en zo een concurrentievoordeel uit te bouwen op technologisch gebied, bleken niet bestand tegen de onwil van de Europese Ministers van Financiën hiervoor vers geld aan te trekken. De politieke optie om op Europese schaal een initiatief tot groei-reliance te organiseren en de Europese Unie een anti-cyclische bestedingspolitiek te laten voeren, is hiermee definitief afgeschreven. Het subsidiariteitsbeginsel - daar aan politiek doen waar het meeste rendement geraandeerd is - wordt hiermee eens temeer negatief ingevuld. Daarmee is de hoop die de modale Euro-burger koesterde Europa toch nog te zien uitgroeien tot een werkloosheidsbestrijder ook van de baan.

Wat overblijft is een Europa van individuele lidstaten, elk op zich bezig zijn arbeidsmarkt flexibeler te maken - ten koste van meer en meer precare jobs - elk op zich bezig competitiever te worden t.o.v. andere Europese lidstaten, elk op zich bezig investeerders aan te trekken met gunstige fiscale tarieven, spotgoedkope bedrijfsterreinen, enz. Het enige concrete dat ons dan nog in een Europese Unie zal doen geloven, zal de Euro zijn. Als ze er komt, natuurlijk.